

УШАГ ЭДЭБИЯТАЫ ҲАГГЫНДА МУЗАКИРОМ ИЗИ

ДАВАМ ЕТИДИРИК

ББАС Соҳбатин бир чох ушаг ше'ри бу кун да тазо сасловин ва навазда охунур. Бунун сабаби "Модир"? Чунки ошун ше'рларинда буюк сэмимият, табиблик ва тазалик бардыр. О, маъаббатла, налмамла жазгын, садалик, конкретлига меъта етдин, ушаг рифуни маъаратла тутта билдин учун бу ше'рлар кучда чыхыш ва уюв-дуамаз омушудур. Бу кунку ушаг адабиятининда олан чидди негсанлардин бири бизча, бир сыра асарларда сэмимиятин ва табиблигин аз олмаси, мовзу маълудулугдур.

Ушаг газет ва журналларымызы назардан кечирсак бир-бирине охшар хејин некајо ва ше'ра раст кэмек мүмкундур. Анаја, атаја кэмек елан, агач, кўл-чичак экан, гузўја бахан ушаглардан, онларын дачөл-ликлариндан, сонра пешманчылыглардан но гадар жазмак олар! Гондарма сўжетлар атрафинда тејратибин ситуасиялар, баэин шет тејсир бурхан айналатлар бир чох некајола өзуну кестирин. Мокор мовзу жохурму? Ала кўллариндан, наналлардан, бабаларлардан, һөдўилердан, кукчалардан, пишиклардан, итлардан, чанишлардан о гадар жазымшылар ки, һатта бу мовзуларда тазо рифуа асарлар бела хона калмир. Сон бир неча ила мовзу маълудулугина таршын мүбариза һиссе олдунамгадлар, ачгак бу мүбариза һөла эвфидир.

Ушаг адабиятына асан, етери бир саба кими бахмак дүзүк дейдилер. Ушаг адабияты буюк, чидди, масуидиятви ва чох шарафли бир адабиятлар. Бу сабада ушаг рифу, психолокиязи нәла јанашы, санаткарлыг да олмайдыр. Өзү да буюк ва јуксек санаткарлыг! Асарларин ушаг адабиятининда маъта санаткарлыг мәсәлелинда чидди гуеурлар назар катарыр. Бир чох асарда таласаник, сөтилик, јуксүк мунасабат дүзүчүр ки, буналар ушаг адабиятына јизин катарир.

Ушаг јазычыларымызы ичтимиа хадим кими һајатла, инсанларла, мактабда элагасинин заифлиги да чидди негсандыр. Һалбуки ушагларга тачко асар вермөкда кифајатланмак олмаз. Һам да онлары молдин, шукту олмаз. Кениш дунјакеруша маълик инду, кениш јанашаруша чун јанасалар кими јетишпимак учун јазычылар валдијелерин, муаллимларын биринчи кэмекисин олмалы, ис-

тар аудиториялардакы чыхышлары, истерсе да публикисин магалаларин нал рус ва дунја адабиятынын эи кэмал нумуналаринин таблиг етмөкда мујазир гол орнамалыларлар. Гој бизим ушагларымыз Соҳбатин, Ә. Сабирин, С. С. Ахундовун, А. Шангин асарлары нал јанашы. Ж. Бернин, Ф. Курперин, Р. Ственсонун, М. Риднин, М. Теснин, Б. Стоунун, С. Маршалын, К. Чукковскийнин асарлариндан да хабарлар олсунлар. Бу асарлары маъз вахтында, јетин һөла мактаб партасы архасында оларкан охусунлар. Рус јазычылариндан Лев Кас-

повестинда бешинчи синифдан тутмуш ошуну синфа гадар ушагларын айналарунијези чох табиб ва һајатин веримшилар. Бу учун бизла бела асарлар јаранамсыз! Мокор истеладлар жохурму? Бу учун ела эсанс мүбариза дөрүндаки ушагларын, јенијетмәларин гәйрәман һајаты гәлама алыныр? Бас бу кунку гәйрәман кочлар, ушаглар?

Ушаглар нагылы чох севириләр. Гримм гарданларынын, Пушкинни, Андерсенни, Киплингни, С. С. Ахундовун машур нагылары инди да севила-севила охунур. Нагылар аса-

лар шеририләр. Баэи јазычыларымыз исә Јахшы, муәффақиятјеттин кифа-бийдан сонра јени, марагы асар узаринда ишләмирләр. Мәселән, јазычы "Емин Маһмудов «Каннат Кәмис» кими марагы ва вахты ила эвфидин мүсәбат гизмәтләндирдин бир китаб» јазмышды. Көзләмам оларды ки, о, биринчи китабындакы мүсәбат чаһатлары инкишаф етидирчөк, даһа санбалды, даһа көзә асарлар јараламагандыр. Тәссөсү ки, Е. Маһмудов он илдан чох кэмекисин бахмајараг охучуларынын көзләндир китабы "Һөла мејдана чыхармамшыр бир, һалбуки ошун истеләды да, ба-чарығы да бардыр.

Ушаглар учун чох асар јазылар, шеријатлар тарофиндан бурхалан китабларын алдарыны көнүрсәк узун

Бир мўәллим К И М И ...

силни, С. Михалковун, А. Бартоуну бир сыра магаләларинин эһәмиютин ва фәдәасы мисәлсиз олмушдур. С. Михалковун «Бир шеј ушаглыгдан башланыр» ады фәјдалы китабы маъз һајатла элагинин, мушәһидә ва ахтарышларын маъсудлар. Бу учун бизим јазычылар мактаблардан, мүәллимлардан, тарбиячилардан узәг кәсиниләр, ушагларын тарбияси ила сых бағлы олан бир сыра педагогик мәсәләләрлә маргаләнамсылар!

Канчлар ва јенијетмәлар учун асарларин јазыламасына хуәсус фикир веримамидир. Јазычы Салам Гадирәддинин «Канчлик» повести вахты ила јахшы таршыланымышы. Ә. Әдилсинин «Мәним дөгмәкар бибим», И. Мәликовдинин «Көпр» гәваллар, С. Сүлеймановун «Кәрдәш» ва «Шагу» повестларында «Канчлик» канчларын, јенијетмәларин һајатында јахшы, маъналик, тәсирин тарчалар бардыр. Ачгак бу асарлар алдыр, чох эвфидир! Һам да бу кунку јенијетмәлардан, хуәсусла јухары синиф шакирдлариндан, ошларын аруз ва истәкәләрининдән бәс елан асарларын олмамасы бизда тәссөсү һисси доғурдур. Јурни Јаковлевин бир сыра некајола-ринда, Анатоли Алексинин «Гардашымы кларнет чалыр» кими кичик

сында јазылан бәдин асарлар да бәлача охучулар тарофиндан рағбәтлә ва маъаббатлә таршыланыр. Абдулла Шангин, Мейди Сейидзаддин, Микајыл Рагузузәддин, бир сыра башга јазычыларымызын нагылары Азарбајжан ушагларынын эи чох севиди ва һавәсы охудуру асарларын. Бас «он иллар» бу мәсәла иңја унијуду-мушдур? Муәсир һајатдан јени нагылар јазмак олмазмы? Көһна нагылардын асарында муәсир дөврәла, һајатла, заманла сәләшән нагылар јазмак мүмкүн дејимиз? Һалбуки бәлаларымыз бела асарлар чох севириләр.

Истар ушаг ше'ринда, истерсе дә һасрдинда јалда гәлан кучда характерларин олмамасы да парәһатлы доғурдур. Бизда Ајбодит, Стјона дајы, Чиполлина кими јалда гәлан сурутлар јох дөрәчәсиндиләр. Јазычы Һәббәбин «Субүт кулла» повести-нин гәйрәманы аз-чох фаргалар, Тәссөсү ки, муәллим ошу ахмира гадар инкишаф етидирмәк чалышмамышдыр!

Ушаг адабиятына кәлан бир чох истеләдәки кәчин тез кәнара чакыл-масы јахшы һал дејималр. Онларын әксериятјет бир-бир муәффақиятјеттин кифајат чап етидирин арханылашыр, ирәндә доғур инкишаф етмәјә фи-

бир сијабы алынар. Әлбаттә, буналарын ичинда нүмунә учур Јахшы чидди, Јахшы поема, Јахшы некајо, Јахшы повест тамаг олар. Ачгак ушаглар учун сәсанри на һалдадыр? Буну мүсәбат чаһаб вермак мүмкүн дејилдир. Бас гәлил нечә? Бу сабада да вәдијат адынамасылар. Ушаг јанашыларинин аз-чох дигәти чаб елан асарларин һаггында хейрхәл ијизлә јазылан магаләләр јох дөрәчәсиндиләр.

Инди бизим ушагларла ела асар ләззымаыр ки, мәзун ва бәдин чәһәтдан кәлил олмагла јанашы, өзүндә һәм буюк, дәрин фикирлар, һәм јумур, һәм гәйрәмәшчылык, мүбаризлик, һәм да есил һајат һаггыларинин әк етүрә билсин. Азарбајчян ушаг адабиятынын јени «инкишаф» гәвалларынын, бир муәллим кими, ичтин-ман хадим кими бәлаларымызын инкишафна көмәк етмәсина наил олмаг учун чох чалышмак ләззымаыр. Ошун кәламејина бөлюк умия бәләмәк олар. Гој инди јаранан асарлар Аббас Соҳбатин ше'рлары кими илдерин, заманын чатин сынаглариндан чыхыб һәмши тәзә-тәр гәлсин. Азарбајчянын сәрһәдлариндан узатгара јажылсын.

Т. МАҢМУД.